

نوگر سـلمان ئمـيـيـي . . عـلي مـحمود مـمـد

بـخـر بـن بـ جـهـنـم، دروشمـك لـسـر دـرگـای هـاتـنـ ژورـو بـ سـربازگـی نـگـر سـلمان بـ خـتـكـی گـورـ نووسـرابـوو، باشتـرین دـربـيـن بـو بـی، بـ ژيـانـی ئـوانـی لـ نـوان 2 بـ 8 مانگـی تـيـدا ژيـان، هـاتـنـ ژورـو هـبـوو، دـرچـوون تـنـها بـهـی عـارـبـانـ يـك تـايـ بچـوكـكانـو بـو، ئـويـش بـ گـگـستانـكـی، بـ ناـشتـنی مردووان و مردووـكانی ناو عـارـبـانـكـ، لـو زینـدانـ بـبـايـخـترین پـداويـستی ژيـان نـبـوو، ئـويـی دـهـات بـ ئـرـ كـمـك خـوـندـواری بزانیـا بـبـوايـ بـزانیـا بـ جـهـنـم هـنـراوـ.

قـلـای نـگـر سـلمان سـربازگـيـك لـ سنووری نـوان هـردوو وـلـاتی عـراق و مـمـلـكـتی عـرـبـی سـعوديـ لـ پارـزگـای سـماوـ، لـ ناو بـيـابـانـكـی پـان و بـرینـی كـاكـی بـ كـاكـی وـشـك و برینگی گـرمـی ژينگـ دـزـخی، بـ هـی شـپـی گـرمـا و شـپـی لـمـكـیـو، بـ تـايـبـتـيش لـو وـرـزی ئـنـفـالـكـراوان تـيـدا ژيـان لـ تـرـپـکی دـزـخی خـيـدايـ، بـ تـايـبـتـيش بـ هاووـلتـيانی كوردستان كـ ئـاووـهـوای ناوچـكانـيان فـنـك و وـلـاتی سـوزايـی، ئـو بـيان جـهـنـم راستـقـينـكـیـيـ.

لـر لـ دـرگـای سـرـكـيـو هـر دـهـاتـیتـ ژورـو، لـ گـگـپـانی گـراجـكـ جوت دـكران، بـخـرايـی ناو، پـيش و شوـلـنی نـيـشتـجـ بوونی رابردوو تـمار دـكـرا، فـ دـدرـايـتـو ناو هـكـكـی گـورـ لـ ژورـو، ئـيـتر مـگـر لـ پـنـجـر بچـووـك قـايـمـكـراو بـ شـيش ئـستورـكانـو دـرـوـت بـينـيايـ، ئـويـش گـگـی گـرمـايـیـكـی وـكـ تارمايـی نـيـشانـی دـداو شارـچـكـ تـزاويـیـكـی نـگـر سـلمان لـ ناو گـگـو گـردـلـولی لـمـدا زـرجـار شوـنـوارـكـی بـ چـاو نـابـينـرا.

ئـو خـكـكـی لـر بوون لـ مـرـقـايـتی خـرابـوون، گـگـ بـ حـجـاج و دارودـستـكـی درابوو دـيلـكانی ئـنـفال و لـبـكـن لـ بارودـخـكـی زـر نامـرـقـانـدا بـژين، لـ جـگـای زـر قـرـبـاـغـدا، بـبـ سـرچـاو و ئـوی خـواردنـو و لـ ژـر بارودـخـی برـسـتـيـدا، نـبوونی چـارـسـری پـزیشـکی و رايـخـی خـو بان و بن و دـستـشـر حـمام و فـنـكـكـرـو و گـرمـای بـتـين و تـنـانـت بـ ئـكـسـجـينـی و . . . درـژـ بـ ژيـان بـدـن ئـگـر شـانـسی مـانـيان هـبـووبـتـ.

قـلـای نـگـر سـلمان

زینـدانـی نـگـر سـلمان، كـ پـشـتـر يـكـكـ بوو لـو سـربازگـ

قۇيايىنانى لى زىر ناوچى كوردستان وىك سوسى، حىسار، قىرلىق، چىمچىما، قىرلىق توو، ئاكرى، نزاركى...ھىن. لى كىتايى سالى (1976)
 ۵ لى سىرتاسىرى عىراق دىست بى دروست كردنيان كراو، لى ماۋى 5
 سا تىواو كراو، لى سىر رووبىرى 15000 ملىتر چوار گىش، لى سىر
 دىزايىنى سىقىيلىتى، كى لى ھىر چوار لاواۋ دىرلىق فىلىك پاراستوونى،
 شىۋى لىك شىيى، دىرلىق كى كىمىر لى دووچارى پانىيلىك دىرلىق
 192 شىقاۋ پانىيلىك كى 118 شىقاۋ.

بىشك لىمان بى زىندانى دىلىكانى ئىران بىكار ھىنراون، جىگ لى
 زىندانى نگرى سىلمان، سىربازگى قىلىكانى سوسى و قىرلىق توو و ئاكرى
 و نزاركى شىكران ناۋىندى كىكردنلىۋى ئىنقالكراۋان و زىر بىسرىھات
 و چىرلىكى رىشان ھىي، بىتايىبىت قىلىكانى نزاركى و قىلىكانى نگرى
 سىلمان.

زىندانى قىلىكانى سىربازگى نگرى سىلمان 144 كى لى شارى سىماۋىۋ
 دوور، كىمىر لى 2 كىللىمىر لى شارى سىلمان، لى باشورى رىئاۋى
 قىزى سىلمانلىۋى، ھىر بى ناۋى قىزى سىلمانلىشۋى ناۋى نراۋى،
 كىوتىلى ناوچىلىكى كىم دانىشتوۋانى پان و بىرىنى خىلىكىۋى،
 سىلمان بى خىلى و ھىر 16 ناحىلىكىۋى ۋىمارى دانىشتوۋانى ناگاتى
 10ھىزار كىس، بىلىم پانتايى خاك كى 46928 كىللىمىر تىر چوارگىشلىيى.
 ئىم سىربازگىلى، زىندانى بىناۋى بانگى كىنى نگرى سىلمان نىيلى وىك
 ھىندىك ۋا ئامازىلى پى دىدىن، كى ئىنگلىزلىكان لى سالى 1928 لى
 سىردىستى كىلۋى باشا دروست كراۋى، ئىم 73 سا دواتر بىلىس بى
 سىربازگى دروستى كىدۋى.

ھىنانى ئىنقالكراۋان

زىندانلىكانى ناۋى قىلىكانى سىربازگى نگرى سىلمان لى 3 جىگاۋ ھىنران
 بىلى، بىلىم بى چىندىن كارۋان.

1- لى سىربازگى تىبزاۋىۋ: سىربازگى نگرى سىلمان لى تىبزاۋىۋ
 نىيلىك بى 674 كىللىمىر دوور، ئىمانلى ئىۋىن و پىاۋانلى
 قىناغلىكانى 7 پىرلىۋى ئىنقاللىكان جىگ لى كىتاي ئىنقال، كى
 تىمىنلى لى سىرۋى پىنجا سالىۋى بوۋى، لى گىلى ھىموۋ ئىۋى
 زىندانىلى ئىنقاللى ھىلىچى كى پىشلىلىۋى گىشلىك كى
 6-9-1988 خىيان تىسلىم كىدلىۋى پىكلىۋى بى جىاكىدلىۋى بىردراۋى بى
 ئىۋى زىندانلى.

سىفلىرى شوملىك لى گوندى تىبزاۋى 10 كىللىمىر تىر باشورى
 كىركۈۋىلى بى سىربازگى قىلىكانى نگرى سىلمان، نىۋان 14 بى 17
 كاتىزلىرى خايدوۋى، ھىندىك جارىش تاشۋى و رىزلىك، ئىتلىمىلى

ئەمەن و ئىستىخباراتىش كەوتىۋىتىش پەش و پاشى كارۋانەكان بىلەن تەلەۋ، بىردەۋام لى پەيوۋىندىدا بوۋىنى لىگەن سەرۋى خەيان. لى لىگا لى ھىچ جەگا يەك وستان نەبوۋ، ھىچ سەرئاۋىيەك نەبوۋ، ھىچ نان و ئاۋەكەيان بى گىراۋەكان نەداۋ و بىيان دابىن نەكردوۋى، بى تەنگە نەفەسى و تەنگەۋى و تەنۋەتى و بىرسەتى ئى و سەفەرۋىيان بىردەتە سەر، تا ئاستى مىندالەيان ناو ئىتەمەبىلە سەربازىيەكان بى مامان لى داۋەك بوۋى، بوۋىرەنەۋە لى ھەش خە چوۋى و پەسەيە كىرەنە خە بىرەۋە بوۋە تەنەت لى بىردەيان بى زىندەنى نىگە سەلمان مىندە لى داۋەك بوۋە بىر بىتەۋە ھەۋەيان نەگرتەتەۋە.

2- بىلەك لى و ژىن و مىندەلەنى لى زىندەنى دۈبەس بوۋى، دۈۋە كارۋەنيان لى ناۋەستە مانىگە شەش نەردەران بى زىندەنى سەربازگەۋى نىگە سەلمان، لى ناۋەستە يەنى بى ناۋەستە يەلى، دۈۋە ئىمە دۈۋە كارۋەنە نەردەن بى نىگە سەلمان راۋەستە، نەردەنەكان لىۋەۋە بى گەۋە بى كەمەۋەكان گۈستەرنەۋە لى رەگەۋى نەردەنيان بى سەربازگەۋى تەكرىت. " لىرە ھەر ماۋە نا ماۋەيەك و بى پەي و خەكەۋى دىارەكراۋە كەمەۋە پەسەۋەكى داخەۋە خەيان دەكەرد بى بىنەكەۋى دۈۋەبەزدا و ژمارەيەكى زەريان لى گىراۋەكان بىردەكەرد. لىكەمەۋەكى دۈۋە جەريان ئى و كەمەۋە خەكەۋى ناۋەچەۋى كەلەرى باشۋەرى گەرمەيان بوۋى، كە بى پەي مەزەندەيەك تەكەۋە نەزىكەۋى پەنجە سەد ژىن و مىندە دەبوۋى و گۈلەزراۋەتەۋە بى بىندەخەنەۋى نەگە سەلمان. "

3- ئى و ژىن و پەۋە پەيرانەۋى زىندەنى تەكرىت تەمەنيان لى سەۋەرى 50 سەۋەۋە بوۋە، ژىن و مىندەلەيان لىمە زىندەنەۋە بى ھەمان پەۋەرى تەبزاۋە دۈۋەبەز نەھىناۋە بى زىندەنى نىگە سەلمان. واتا زىندەنەۋەكانى تەبزاۋەۋى قەنەۋەكانى ئىنەۋەل و سەربازگەۋى تەكرىت بىزاردە كراۋى، پەيرەكانەيان راگۈستەۋە بى سەربازگەۋى نىگە سەلمان، بىلەكەۋى تەبزاۋە نەردەراۋى بى دۈۋەبەز، لى تەكرىتەش پەيرەكان بى نىگە سەلمان بوۋى، گەنەكەۋەنىش بى گەۋە بى كەمەۋەكان، بىلەمە لى قەنەۋە ئىنەۋەلەۋەنى ھەۋەبەدە كە لى مانىگە ئابى 1988 پەش لىبەردەنە گەشتەۋەكى بىلەرى 736 تەسەلىم بىۋەنەتەۋە، ھەۋەۋەيان پەكەۋە ھەنراۋى بى سەربازگەۋى نىگە سەلمان. بى پەي نامەۋى نەخەشەنەۋى سەماۋە، لى ناۋە مەردەۋەكاندا زىندەنى 110 سەلەنە ھەبوۋە.

يەكەمە زىندەنەكانى نىگە سەلمان كەۋى ھەنران و كە بوۋى؟

بى پەي گەۋەلەۋە زىندەنيان، رەژى گەشتەنى يەكەمە كارۋەنى ئىنەۋەلەۋە بى سەربازگەۋى تەبزاۋە دىلەرى دەكەرت، چەنەكە بىلەكە نامەۋى ۋامان لى بىردەستە نەيە سەمەنەرى ئىۋە بىتەكەۋى يەكەمە

زیندانی به ققهای نگر سلمان نردراو.

پیاوکی خکی گوندی تپ سور ل دایک بووی سا 1931 دهگتتو، دوی دستگیرکردن کپان دوو رژ ل توار سمانی ماون تو، دوو رژیشت ل سربازگی تبزاو، به سییم رژ گواستراون تو به سربازگی نگر سلمان، که گیشتون ت ئو چو بوو، بام خک پشتر لو بوون شو ن واریان دیار بوو، به پپی لدوانی ئو و بت، ئوان ئوار پی پش یکم رژی رمان گیشتون ت نگر سلمان، واتا رژی شمم رکوتی 16-4-1988 به شو کپی گیشتون ت سربازگی ققهای نگر سلمان.

جبار محم مد سا ح خکی گوندی چیم نی جباری دت "دوی گرتنیان براون ت قرق تاموور، لوو و به جچما و دواتر به سربازگی تبزاو، ئوان یکم گروپ بوون براون ت سربازگی نگر سلمان، که گیشتون ت ئو، کراون ت دوو هتو، یک به ژنان یکش به پیاوان، دوی دوو شو کاروانی دیک هئراو به زیندان ک. ئویش به همان شو دت که گیشتون ت سربازگی نگر سلمان، به پی شو ن واریان پشتر خکی ل بوو، هموو پیاو بوون، ئمانیان برد ت جگای ئوان، به پی وتی ناوبراو خواردن باش کپی مانگی رمان زن که داویان پیان، پشینی دکر به زیندان کان پشو بوو بت، ببت ر گرتبتی به ئوان، ل سرر تا تا کپی مانگی رمان زن خواردنیان باش بوو. به پی وتی ئو و سرر تا سربازگی که موب رید و ئویشی ل بوو، هی زیندان کان پشو بوون به ج ما بوو، ت نانت ئوان کشتوکا یشیان به خیان کردوو ... ئویش به همان شو دت پش رمان گیشتون ت ئو.

سبری عومر ئیسماعیل لو زیندانیان بوو که براون ت قرق تامور دت "ئم ئکم یکم کس بووین چویند نگر سلمان، سرر تا ژور که هموو شتی تدا بوو، ل جلو برگو و به دمم و کرر و ..."، هروها خکی ناوچ کش ل مانگی رمان زن شوتی و نانیان بهیان بردوو. ئو دت "زیندانی دیک پشتر ل نگر سلمان بوو، ئگر هپی دیلی ئرانی بوو بتن، نگر سلمان دوو رژ پشتر به ئم چکر او؟؟؟".

کچی هیومان ایتس وچ/ مید ئیست وچ - ل پرتوو که به ناو بانگ کپی به ناوی "جیند ساید ل عراقدا .. پلاماری ئنفال به سر کورد" به پچوانی ئوان و دت "ئوانی که یکم مجار ل ناو استی نیساندا ل تپزاواو گیشتون ت ماشایان کردبوو نوگر سلمان تاریک و چت"، هروها دنووست "چند سا بوو به چپی ما بوو و که چرر عرر بکان موما تیان تدد کرد. سر

دیوار ټوټه کانیښ ټکه ټکه و په ټکه ټکه یاداشتنامې زیندانیو سیاسییو کانی لخوا سرابوو". په لام په یو د چیت په ش زیندانیو ټنفالو کان زیندانی یان دیلی ټران یان سربازی عراقی ټدا بوو، ټ، ټو زیندانو جیا په ل زیندانی زیندانیو سیاسییو کان و ټکه په ناو بانگو.

ژمارې زیندانیان

ټا ټستا ټامارو کی ورد ټکراو په ژمارو ی ټو زیندانیانو ل ټټای نگر سولمان و زیندانو کانی دیکو دا بوونو، ټټم ش ټمسار دیو کی گووړو حکومتی هره می کوردستان د رد ټخات.

هیومان ایتس وچ/ مید ئیست وچ ل په رتووی جینو ساید ل عراقدا .. په لاماری ټنفال په سرب کورد په وای (په ندیو کان په چوار کاروانی سربو کی گویشتن. سرجم گپراو کانی نوگر سولمان ل سربو می ټنفالدا په دچټ 6 تا 8 هه زار بوو، ټتن"، هه رچو ندو ټو زانیاریو کی ټنفالکراوان په چوار کاروان گویشتنو نگر سولمان زه هه ټټټټ، راستیو کی ټووان 4 گروپن" ټټټټ، دوو بز، تکریت، هه ټټټټ، ټکه چوار کاروان، چونکه ژمارو ی کاروانو کان زه ل ټو زیاترن، ټټټټ روونیش نیو په چو ند کاروان گویشتنو".

په کی ل زیندانیو کراوان ټټټټ کی گوندی گوپټو، سالی ل دایک بوونی 1935 ، ل رکوو ټی 2-1-2005 ل وټی په دادگای باوای تاوانو کان داو دټټټ " ټټټ هه موو 10 په 12 رټ جار ټکه ټامار کراوین، په په ی ټو زانیاریو ورم گرتوو ل سربازو کانو، ټټټ ټنفالکراوان ژمارو مان (8706) کس بوو ل زیندانی نگر سولمان".

ټو زیندانیانو هه ټټټټ کی بردراون په نگر سولمان ژمارو یان 1205 کس بوونو، ټووان زیندانیو ټنفالی ټټټټ په رکوپو کی ټامار کردوو.

په دچټ ژمارو ی زیندانیو نگر سولمان ل ټووان 8000 په 9000 هه ندیکیش په 11000 کس دټټټ ټټټټ، زیندانیو ټووانو ل ټو بوونو ل سرب ژمارو په دپاریکراو کټ نین.

سربازو گو ټټ چن بوو؟

ټټټټی ټټم سربازو گو په وټ ل ټاسمانو دپار، ټټټټ کی دوو نه می لاکو شپو، باکوورو باشووری کټټر ل دوو جاری رټټټټات و رټټټټاو اکټی، وا دټټټټټ وټ نریک په ټټټټټی یاریگایو کی ټټټی په ټټ، په جگای سربو کټټټټو، چو ند هه ل سربو بوو، ټټټټ، هه مان ژمارو ی هه ټټټټ ل خوارو هه بوو، هه رچو ند ل ټټټټا هیومان

ایټس وچ/ مید ئیست وچ کټوت ته هټو و ک دټټت " پاسکان ل یټک ل دوو دټرواز گټور کټو چوون ټوور و ل ناوټټاسټی حوش یټکی پان و پټټدا وټستان ک "س ئوټندی یاریگاکی تی پی پی سلټمانی بوو"، هټموو زیندانیی کانیشیان ل دټروازی پټش و بر دټ ټوور و، لایټن فټرمیټکانی ژماردن، ناو نووسین و وټرگرتن ل و بوون.

ب ژمار و قټبار ی هټټکان ژمار ی جټراو جټر دټوترت ب پی و تی گیراو کان، ک هټر یټکی ژمار یټک دټدن " 34 هټ، 24 هټ، 48 هټ، 56 هټ....."، ب پی دیزاینی وټندی سټر وټش بټ 24 هټ و 4 کټمټ تټوالټتی 3 ژوری و حټمام و دټستش ری... هټبوو، ل گټ ژمار یټک ژوور ب بټوټوټ بټرایټی و کار کټرگټ یټکان.

هټټ قټ قټکان هټر یټکی چټند پټنجټر یټک بچوکی تټدا بوو، ل قټبار دا جیاواز بوون، ب قټبار ی هټټکانیش کټمټک ژمار ل لاین زیندانیی کان وټ دټوترن لټوان " بر دینیان ب نهټ می دوو م و ل وټ شټست و چوار کټسیان لټمان خست ژوور کټو ک ب ئټندازی نریکی 8 × 6 مټ تر دټبوو - هیومان".

یټکټ دیک دټټت "هټټکان قټبار یان 12 ب 24 مټ تر بوو"، یټکی دی دټټت 10 ب 12 مټ تر بوو.

هټټکان هټموو وټک یټک نټبوون، هټبوو گټور تر بوو ل وټی دی... زیندانیی دیک دټټت "ل هټټکی ئټم 448 کټسی تټدا بوو"، بټام پی دټچټ بټشټک ل جیاواری ژمار ی زیندانیی کان ناو هټټکان پټیوټندی ب خودی پټکها تی زیندانیی کان و ئو جټگای ی ل وټ هټتوون بوو بټت، نموون زیندانیی کان هټټبج هټموو بټشی سټر وټ یان ب تټرخان کراو خټشیان 1205 زیندانی بوون، زیندانیی کان قټناغټکانی ئټنفال زیاتر ل پټنج جاری ئټوان بوون خراون ته خوار و.

ل هټموو سووچکی زیندان کټش وټ قول ی چاودټری پاسکردنی خ ی هټبوو ب دژ فټټک، ک خوار وټی وټک گټټټ پانکی بچووک و ابوو، جار کیان حټج منداټکانی ل خوار وټی ئو قولان زیندانی کردوو وټک سزادان.

زیندان کټ دوو حوش ی هټبوو، حوش گټور کټ گټټ پانی دوو گټ تی دابوو، شیشی گټټټ یان ب ئټشکټنج و بټسټن وټی ئټنفال کراوان بټکار هټناو، حوش بچووک کټ ل لای دټرگا سټر کیټ کټو بوو، پی دټترا ساح ی گټراج کټ. ل دیوای گټټ پانی گټراج کټ ل رټهټاتی ئیستخبارات، ل رټژناوا هټبی پټلیس هټبوو، هټروها چواردټوری زیندان کټ پټرژینی تټلدک بوو.

گډیشتن و دابښ کردن بښر هډډډکاندا

وډك وتمان يډكډم گروپ ئډنفالکراونی گډرمیان لډ رډكډوتی 16-4-1988 گډیشتنډ نگرډ سلمان، دوا گروپیش هډډډبجډیډکان لډ رډكډوتی 10 یان 12ی ئډگډست گډیشتونډتډ سډربازگډكډ، واتا 4 مانگ دواتر. سډرډتا ژن و پیاو لډ نگرډ سلمان هډیوان و ځوښكانیان تډكډو بوو، تډنها هډډډکانیان جیا بوو، دواي مانگی رډمزان هډیوان و ځوښكانیان جیاکراو تډوو، بډ بډرمیل دیوارډکیان لډ نډوان هډیوانی بډردډم هډډډکانیان دروست کردوو، دواي هاتنی دوو کاروانډكډی زیندانی دووبز، ئډو منداډ و ژنانډیان لډك جیا نډکرد تډوو، بډډكډ ئډوانیان پډكډو بډرد تډ بډشی سډرډوو، بډډام بډ هاتنی هډډډبجډیډکان کچ و ژنډ گډنجډکان كډ خرابوونډ بډشی سډرډوو، هډنایاننډ خوارډوو بډ لای ژنډ پیرډکان، ئیتر ئډنفالکراوان لډ خوارډوو ئډنفالکراو هډډډبجډیډکانیش لډ سډرډوو. دډرگاگان لډ کاتژمډر 10ی شډوو بډ 7ی بډیانی دادډخران، لډ وډختی تردا گیراوډکان بډ سډربډستی لډ هډ و بډرهډیوانډکان دډسووډانډوو. لډ هډډډبجډیډکان کوو و کچی گډنجیشان لډ گډډدا بوو، هډموو پډكډو بوونډ، ژن و پیاو، گډنج و پیر و منداډ لډ یډکتر جیا نډکراونډ تډوو، ځوښځتانډ ئډوان گډنجډکانیان نډبردراوون بډ گډډ بډ كډمډډډکان سزاكډیان سوکتر بوو.

كډم ئډندامډکان

لډ پډلډنکاری ئډنفالکراوان لډ سډربازگاګانی تډبزاو و تکریت، تډنها لډسډر بنچینډی تډمډن زیندانیډکان لډ یډکتر جیاکراونډ تډوو، ئډوانډی لډ پډنجا ساډ بډ سډرډوو بوونډ نډردراون بډ سډربازگډی نگرډ سلمان، جگډ لډ دوو کاروانی زیندانی دووبز كډ نډردراون بډ نگرډ سلمان كډ نزیك 1000 زیندانیډك بوونډ، لډ گډډ بډشك لډوانډی تا لډبوردنډ گشتیډك لډ دووبز ماونډ تډوو، ئډوانی دی بډ گډډ بډ كډمډډډکان نډردراون، خوارو سډروی 15 ساډ نډر و مډ پډكډو كډمډډكوژ کراون، واتا جیاوازی زډر نډبوو لډ نډوان ئډو منداډی بډ 15 ساډ یان كډمتر دراونډ تډ قډډم، لډ پډلډنکردنی تډبزاو و تکریت، كډم ئډندامیش مامډډی مرډفی ساګیان بډ کراو و گډنجډکانیان بډ ناوی پډشمډرگډوو كډمډډكوژ کراون، پیرډکانیش نډردراون بډ نگرډ سلمان.

نگرډ سلمان زیندانی کوډر و شډل و شډت و سډقډتی تډدا بوو، نزیك 50 کوډری تډدا بوو، لډ پډشدا کوډرډکان كډوتوونډ تډ مردن بډ هډی برسډتی و نډتوانینی خزمډتکردنی ځډیان، چاویان نډیبینیو ځډیان لډ

ئەسپەس و پىسى پاك بىكەن، تا گەشتە ئۆي كىرەلەيىنى داۋ،
ئەشيان تۈنۈكەلەن بىر قەدەر باغى و پاچەستە و ئەبۇنى بىنايى
ئە و خەركە بى خەيان و رەبگىرەن بىردەۋام تەنۈۋە بىرسيان بۈۋە،
زەريشيان كەسى خەيان لەگەن ئەبۇۋە خەزمەتيان بىكەن.

كەشەي ئەۋ

ئەنفالەكرەۋان بى دۈۋاجار ھەر لە ما خەيان دەرچۈنە، كەشەي
تەنۈۋەتيان ھەبۈۋە، لە ھەموو قەۋەتە كەنى زىندانىدا ۋەك سزا تەنۈۋە
كرەۋان.

لە ئەۋەستە مانگە يەنە بى دۈۋە، بى دۈۋە كەۋەۋان ئەنفالەكرەۋانى
ژەن و مەندەي دۈۋەزيان كە ھەنەۋە بى نەگە سەلمەن، بى پەي ۋەتەي
شايدەتەكەن لە رەگە مەندەي لە تەنۈۋەتەيدا مەردۈۋە.

لە سەرەتە ئەۋە بى ئەۋە سەربازگەكە ھەبۈۋە، دەرچەن كەتەك ئەۋە
بىرەكەمەن دەرۋەردەۋە، لەۋمەن سەيپەۋە دەرۋە، بى ھەي زەري خەۋەي
ئەۋەكەۋە، ئەۋەكەي گەرم و شەۋەر و تەۋە ۋەك دەرگەنەۋە ۋەك زەھرى مەر
بۈۋە.

ئەم ئەۋە ئە بى خەۋەردەۋەۋە ئە بى خەشۋەشەن و جەل شۋەشەن بىكار
نەيەت، تەنەۋە بى ئەۋەشەنە زەۋە بىكار ھەتۈۋە، ۋەلە ئەم ئەۋە بى
ئەنفالەكرەۋان نەعمەت بۈۋە.

لە پەشە مانگە تەمۈزەۋە ئەۋەكەيان گەرتەتەۋە، ئەتەر بى تەنەكەر
ئەۋەيان لە شەري سەمەۋەۋە بىيان ھەنەۋە، دەرگەنەۋە كە ئەۋە
تەنەكەرەكە خەپتەر بۈۋە لە ئەۋە بىيەكە. تەنەتە دەرچەن لە جەژنە
قوربەن تەكە ئەۋە شەريشيان پەمەن ئەۋە.

رەژانە دۈۋە جەر ئەۋە ھەتۈۋە، ئەۋەكە لە بىر پەيى و شەۋەري تە
بۈۋە، دەرچەن كە دەرەشە زەۋە دەرۋە قەۋەزە، پەي كەرم بۈۋە، بى
جەمەدانە و قومەش پەيۋەنە، لە بىر گەرمە بى كەرتەن بەۋەشەنيان
دەكەتە سەردە بىتەۋە ئەۋەجە بىخەنەۋە.

كە ئەۋە ھەتۈۋە سەجەنەكەن " ھەر ھەتەكە دۈۋە نەۋەنەري ھەبۈۋە، بى
ۋەرگەرتەن و دەرەشەكەنە خەركە " و زىندانىيە بى ھەزەكەن زەربەيان بى
خەيان مەردۈۋە، لەۋەزەكەن زەرجەر دەرستەيەن ئەكەۋەۋە، زىندانىيەكەن
ھەنەدەكە جەر لەسەر ئەۋە لە يەكتەريەن داۋە.

ۋەك دەرگەنەۋە جەري ۋە ھەبۈۋە ئەۋەيان لە دەرەكەۋە سەتەدە دەرەنە لە
يەكە كەتەدە چەندەن كەس سەريەن دەرەستە ئەۋە سەتەتەكەۋە بى ئەۋە
خەۋەردەۋە، دەرۋەۋە رەكەش رەكەش ئەۋەكە لەۋە نەۋەدە دەرەشە. ئەم
ئەۋە پەيسە سەرچەۋەي سەرەكە بىشەكە لە نەخەشەيەكەن بۈۋە لە
زىندانەكە. لە ھەمەن كەتە ئەۋە فەرەشەش پەيدا بۈۋە، شەفەري

تەنکەرەکان ئاویان بە زیندانەکان فرشتوو، سەتەتی تا چوار دینار فرشارو.

ئەي خواردن چەن بوو؟

وَك وَتَمَّان سەر تا لێ مانگی رەمەزان خواردنیان داو بە ئنفالکراوان زیندانی سەربازگەیی قەڵای نگرە سەلمان، هەرچەند یەکەم رەژی رەمەزان بە پارشیو هیچیان نەداو پەیان بیخەن، بەلام ئێو مانگە سەرتاپا تاكو رەمەزان تەواو بوو خواردنیان باش بوو، تەنانەت خەڵکی ناوچەكەش لێ مانگی رەمەزان شوتی و نانیا بەیان بردوو، لێو ماویەدا برنج و شلەو جارجار گەشت و میوێش دراو پەیان.

کاروانەکی ئنفالکراوانی ئێپەراسیەتی ئنفالی چوار، کە خەڵکی بناری خاخالان و شەخ بزیەتی سەرو و کەییو ناوچەکانی ئنفالی چوار بوون، 3 رەژ پەش جەژن رەمەزان گەشتەتە نگرە سەلمان، ئێو ژنەیی لێ تەق تەق کە منداکەیی گریاو بەهەییو دەرزاو تەو، لێ گەیی ئێو کاروانە بوو دەرەت ئێو 3 رەژ تەماتەو باینجان و برنجی وەرگرتوو و لێی ناو، دواتر خواردن گەییو بە سەمونی وشک و ئاوی سوەر.

کە رەمەزان تەواو بوو، شلەو برنج و خەراکیش تەواو بوو، ئێمە وای کرد دواي رەمەزان، زیندانیەکان لێ برسان بکەونە دەرەهەنەکانی کەنە نانی بە کەکە شیفەو پیسی ناو بەرمیلی پاشماوکان پەشووتری خەیان. رەژانە هەر یەکەیی نیووان دوو بە سە سەمونی بچووکی بە خۆیی بەری رەق و ئاوی خۆیایان داو پەیان بە تەواوی رەژەکە، لێبەر بە خۆیی سەمونیەکانیان بە خۆو خواردوو، یان بەهەیی رەقی کوتاویانە ئێوجا خواردوویانە، یاخود دواتر کە ئاوتەماتە پەیدا بوو، بە ئاوتەماتەو خواردوویانە، ئاوتەماتە و پیاز بە لێزەتترین خەراکیان بوو، تەنانەت لێ جەژن خواردنیان نەداو پەیان، ئێمە وایکردوو سکی خەیان توند لێ برسان بگوشن بە ئێوێ خەیان لێبکەوت.

بەهەیی خراپی خواردن و کەمی ئاوەو ژنان شیریان نەبوو، شیری قوتوش نەبوو، دواي شیریان بە منداکە ساواکانیان کردوو نەیان داو پەیان، بەیە منداکان لێ برسان زەریان مردوون.

حەنیفە فەتاح عومەر بە رەگەز عەرەب ئنفالکراوی گەرمیان، منداکە کچی بوو، خەیی ناوکی بەیوو لێ ئاوتەست، منداکەیی داوتە سەگ بیخوات لێ نگرە سەلمان، لێبەر برسەتی و نەبوونی شیر.

فرشتەنی خەراک

سەر تا شە فرشتەن نەبوو لێ سەربازگەکە، نەها ئێو خواردنەیی

دراوډ بڼه زیندانییځکان هڅو، فرښتنی څراک دواى نزيك 3 مانگ پيدا بوو، واک لږ ناوځ استی یی لیدو، دواى هاتنی ژن و منداځکان دووېز بڼه ماوځیک پاسوان و شرفری تنکړکان بڼه قازانجی څپان کڅوټوونډه هڅنانی شت و مک و څراک بڼه پارځیکى زړ، نزيك بڼه 10 جار زیاتری نرخى بازار.

خزم کی حجاجیش یے کہے کہ بوو له ئوان، تا گیشته ئوی له ناو
سه ربارگه که چه ندین ورد به قایش پیدا ببوون، به که خواردن و
پاکه تکه یان له یان ده که ییوه و به قازانچ ده یان فرشته وه به
زیندا نیی کان دیکه.

نرخى شت و مټکټکان زیاتر له 10 جار قيمټى بازاره بوو، کيلټى رڼ له 3 پټنجاييدو. فرټشراوه به دينارو نيوک تا دوو دينار، پياز سلکى به دينارک و زياتریش، ئاوى تټماتټ به زياتر، برنج کيلټى له 125 فلسو به 2 دينارو بهر و بان، شيرى قوتوو پاکټى جگړو و شرټټى وشک و تټنانټ برنج و شرټکريش به فټرد فرټشراوه.

برنج و ئات ماته و جار جار گشتيش هه بوو به فرشتن، به لام
كهشاي له نانيش هه بوو، نه بووني ئاگر كهشاي سهركي بوو، بايي
كواندن نه بوو تهنها بايي گرم كردن هه نديك جار هه بوو، ئويش
به پارچه پيپي دامنه كراس و كهواو جلي ژلهرو و خواروي قاچ
ديست و مليواني جل و بهرگهكانيان ئه نجاميان داو، يان له ددرو
پوش پيپاشيان كه كرد تهو، هه نديكيش باس له بووني ته باخيكي غازي
يه كچاو ددكهن له ناو قههكه.

ئۆۋەي پارىنى نەبوۋايى لى نىگرى سەلمان و زىخراپ بوو، نايىتوانى شىت
بىكەت، كەس قەرزى بى كەس ناداۋ و ھەشيووبەت زىر كەم بوو، ھەندەك
لى زىندانىيەكان ناچار بوونە جل و بىرگى بىرى خەيان بىفرەشەن بى
كەينى خەراك، زىرەبى ئۆوانى كە مردوونە، ئۆوانە بوونە پارەيان
پە نەبوو.

هه‌ندێك له زیندانەكان پارێیان پەبوو، چونکە لە هەموو قەناغەکان گیرفانیان گۆشەاون و ئێوی پەیان بوو لەیانیان سەندوو، بەلام لە سەربازگەی تەبزاو، بەگەنامەو پارێکانیان لە پیرێکان سەندوو، بەپە بەشکیان پارێیان پە ما بوو لە نگرێ سەلمان.

٢٠ شك ٠ نج ٠ دان

ئەشكەنجەدان لە ھەبەشی گەراجەو كە تازە ئىفالكراوانيان بەى
 ھەناو، تا رەژى گەانەو لەو زىندانە بەردەوام بوو، چەندىن كەس
 بە لەدان مردوونە ناويان ئاشكرايە.

پیاو ۛځ ۛځی ۛځ ریم باسان بوو، ۛځ بدی ناو بوو، ۛځ ځش بوو، ۛځ

کاتی ناو خوځندنو، ناوی باوکی نټوټوو، بې دار کوشتویان، ککېکې هاورې لای هېکېکې شگولې لې نېبوو ناوی خوځندراوټو، بې هېمان دږد براو.

شېخ ساک شېخ نېسر دین هاوولاتی گوندی سماقې سېر بې قزای تېق تېق بې لېدان مردوو لې نگرې سېلمان، لېدان بې ککې دياردې بوو رېژان، تېنانت وک زیندانیېکان دېگېنېو مندای 4 ساان بې لېدان کوژراو.

لې مانگی تېموز، تېموزی سېلمان، زېلامیان بې عامودی دوو گېکېکېو لېبېر خېرېتاو بېستاوټو، پېست بې گیانیېو دامااو لېبېر گېرما.

ککې وېشاندن و فلاقې کردنی زېلامی بې تېمېن، شېت، مندا، ژنان رېژان بېردېوام بوو تا مردن.

حاج بې گېرمای مانگی تېموز لې کاژېر بېکی نیوټوټو تا چواری عېسر خېکېکې دېهېنایې بېر خېرېتاو ککې وک شېوازېک لې ئېشکېنجې دان.

لېو زیندانې زېر شېوازی ئېشکېنجېو سوکایېتی بې پیاوېکان کراو، ککې خېزانېکان لې یېک جیا کراونېټو، بې بېرمیل و سیم بېین کراون، لېسېر ئېوې پیاوېکې چېتې لای خېزانېکې بې بینینی چېند خولېکې لې پیسایې ئاو دېستېکانیان وېرداو، لې کاتېک ئاو و بېرگی زیادې نېبوو. ئېشکېنجېدانی جېستېی و ئېشکېنجېدانی کېرامېت شکاندنې زیندانیان بېردېوام بوو.

پیسې و ئېسپې

بېهې پیسې ژورېکان و نېبوونی پاککېرېو و ئاو و قېرېباغې زېر، نېهاتنې ژورېوې خېرېتاو، نې شوشتنی خېیان و جل و بېرگېکانیان و نېگېکېکې بېو هې ئېوې ئېسپې لېناو زیندانېکې پېیدا بېت، بې ئاستېک جگې لېوې لې زیندانیېکانی دابوو و هېراسانی کردبوون، وک دېگېرنېو لېسېر زېوېکې رې دېکرد، بې گسک رایان دېمای، ئېسپې جگې لېوې مرېق هېراسان دېکات، هاوکات هېکارېش بې گواستنېوې نېخېشی.

هېروېها تېواټېکانېش زېر پېس بوون، پیسایې تیایدا پېنگې خواردېټو، لې ناوی بېسېر بېرددا رېشتوون، دواي چوونې سېر ئاو دېست شوشتنېش نېبوو، جار جار ئېوانې پارېیان نېبوو لې بېرامبېر پارېکې کېم پاکیان کردېټو.

رېژې ترسناکېکې

بېردېوام دېردو نېخېشی ئاسایې لې سېربازگېکې هېبوو، وې پزېشک و

داود رمانی چار ساری نه بوو، چونکه خټکانه کی لاوار و به تهمین لهر که کرابوونه وو، وټای پیسی و خراپی خواردن و خواردنه وو نه بوونی چار سهر له داو د رمان، به یی به رد و ام نه خشی و مردن ره ژانه هه بوو، به هی خراپی خراکه وو شه و کولری زه ر بوو، به هی که م ئاوییه وو په ست وشک به ته وو، تیغه ئید و حوم ما ته و کول هراش به او به ته وو، کولر کان به هی نه بوونی بینایی و نه توانینی خزمه تکردنی خه یانه وو سهر ته تا ئه سپه و کرم له وانی داو.

هه روه ها له زه ر حاه ته دا دژ چار ساری کراون، نموونه ژنه که ده گه ته وو که د رزیان له مندا که کی داو، ناو د می رهش به ته وو و به هی یه وو مردوو.

دوای هاتنی هټه بجایه کان به تایبته له نامی نه خه شخانه ی س ماو تایبته به مردنه وو د رد که وټه، ره که وټی 19-9-1988 ژماره یی کی زه ر هاوو له تی مردوو نه.

ئه وان دټټن، له و ره ژده دا به هی ئاوه که وو هه موو توشی ره شانه وو و سک چوون بووین چاومان چوو بوو به قوه، د رد که و ابوو ته رایی له جه سته دا ناما، نه خه شییه که بتیگر تایه به بیست خوله که د تیکوشت، له ره ژی مردنه زه ره که که س نه یو ره او به جه به لای ته ر مه کانه دا، که له ناو سه ره بازگه که له هه موو کونج و لایه کی سه ره بازگه که ته ر مه کان و که تارماییه کی ترسناک که و تپوون، ئه و ره ژه ترسناک بوو، م ره گ باهی به سه ر سه ره بازگه که دا که شابوو، را کردن له و ره ژه ئه سته م بوو.

ئه و ره ژه دوای هاتنی تیمی ته ندروستی له شاری س ماو وو، هه ر یه که له نه خه شه کان یی کی دوو حه بی ز که چوویان داو په یان، سه ره ته زه ریان ترساون نه یان خواردوو، وایان زانیوه د رمان خواردیان ده که ن.

هه ره چه ند له و کاته نزیکه دوو هه فته بوو له بورده نه گشتیه که شه درابوو، ئه و ره ژه تا که تا که خټکیان بردوو به نه خه شخانه ی س ماو، و هه هټه کیشیان له نه می سه ره وو له ناو هه هټه بجایه کان چه کردوو و ته ر خانیان کردوو به چار ساری به په له، موغه زیان به هه ند که نه خه شی م ترسیدار به ستاو، که هه موو وشکه وو بوبوون، ترساون د رد که که بگوازه ته وو به د ره وو، تیمه کی پزیشکیان له س ماو وو هه ناو به چار سه رکردن، یه که که له وان که سه که بوو به ناوی سادات محمده د سه ر حان عه بدالموته لیب ... یارید د ری پزیشک خټکی دومیاتی میسر بوو، له گه نه خه شه کان مامه یی کی مره فانه ی کردوو.

د سته در ره ژی سه کسی

یه که که له و زیندانیان یی که کاری ئاشپه زخانه ی به حه جاج و شه مخی ملازم ئه من و هاوټه نای کردوو، ژووری حه جاجیش له سه ره وو بوو، خه ی له نه فاله کراوانی هټه بجه بوو، دټټه ته چه ند که گه نه کی

ئەنفالەكانىيان جياكردبوو، دىستدرىڭيان لىيان دىكرد، ھەروھە چەند ژن و پياوڭيان بى كارى سوخرا دانابوو بى خزمەتى خەيان، خواردنيان پى لى دىنان و خزمەتى تايىبەتى خەيان پى دىكردن. وئەي ئو كاريان بى منداڭكانىش كىدوو، ھەروھە زىندانىيەكان دىگەننەو كچى سە پەي بچووك لى نگرە سەلمان ھەبوو.

مەراسىم ئاينىيەكان

حكومەت لى كاتى رەشگىرى ئەنفال، دىستى نە پاراست لى گرتنى پياوانى ئاينى، بى ى ىمارەك مەلا كەوتنە سەربازگەي نگرە سەلمانەو، فەقەكانىش لى تەبزاو و تەكرىتەو نەردران بى مەرگ، لى ھەئەكان مەلا ھەبوو بىيانىان بانگى داو و پەش نوۋى بى زىندانىيەكان بى بى دىست نوۋى بىرما كىدوو، تەنانەت نوۋى جەژن و ھەينىشان بى جەمەت كىدوو.

لى بىر ئوۋى بىرما و ئاويان بى دىست نوۋى دىست نەكەوتوو، بى ى زەربەي جارەكان تەي موميان كىدوو و نوۋىيان لى بان جەل و بىرگ و جەمەدانى و پەشەنەكانىان ئەنجام داو، تەنانەت لى بى ئەينىيەكان لى بىر قوربانى ھەندەكان لى و بىرستى و نەبوونىيە شەكرو بىرنجيان كىدەتە خەر بىسەر زىندانىيەكان دابەشان كىدوو.

مىردن دىوۋەزمەكەي نگرە سەلمان

مىردن دىوۋەزمەي ئەنفالەكراوان بوو لى زىندانى نگرە سەلمان، ھەئەبجەيەكان كە دىگەنە زىندانەكە، دىگەننەو ئەنفالەكراوانان ھەموو رەنگى مىردوويان گىرتىو، دىمەنيان ترسناك بوو، ھەموو پەستيان ژەنگاۋى و وشە بىو، نەخەشى پەستيان گىرتىو، لاوازو لات، كەمخەرى و نەخەشى و گەي گەرمە بىستى لى بىبوون، گەرمەي ئو بىابانە، مانەۋى شەو رەژلەو ھەئە گەرمەنە بى ئامەرى فەنەكە رەۋەو ئو، نەبوونى كەيەكى با وەرانى كىدوو، لى بىر گەرمە يەكپارچە ھاوار و زىرەكە و گىريان بوو لى ھەئەكان. لى و زىندانە ترسناكە لى ئاودەست مىندا بوو، ژن لىسەر مىندا مىردوو مىنداڭكە ماو.

ھىومان ئەيتس وچە/ مىدە ئىست وچە لى پەرتوۋكەكانىيان دەنوۋستە: "ئەبدولقادر كەركەي زەربەشى كىدوو كە ژمارەي مىردووكانى تەماركىدوو و تەسەرەتەي ئەيلوول كاتەكە لى بىندىخانە بىردرا، 517 قوربانىيە بارودەخى نامەقانىيە نوگرە سەلمانى ژمەرە كىدوو"، لى راستىدا زانىيارىيەكە بىشەكى ھەئەي، سەرەتەي ئەيلوول ھىچ زىندانىيەكە لى سەربازگەي نگرە سەلمان بىر نەدراو، لى رەكەوتى

19-9 وځو بې یاری لېږدول کولای رڼا نامې وټ قایعی عراقی بڼو کړاوولې، دواي ئو د ست کړاو بې بڼدانی زیندانیان، ئوانیش دواي د ستې کړدنې پر سټو هفت یېک بې زیاتریش ل سټو ماو ماونولې، هیچ کاروان کیش ل سټو ماو نېکوتونل یېک، و شولکی دیش ل تلېزاو ماونولې، واتا نازادکردنیان یېک م کاروانی ئنفالکړاوان ل سربازگي نگر سلمان کولې کټ تاي سټو مېر و سټو تاي مانگی ئکتې بڼو، زیاتر ئگړی مانگی ئکتې بڼی هې.

هڅو ها شخ عبدالقادر زیندانی پر سټو ئنفالی چوار بوو، ئوان نزيك مانگېک دواي ئاو دان کړدنې و سربازگي نگر سلمان گڼ شتونلې، بې ئامار کي ئو ک ماسی تدايې.

شايې دحاکم دیک دت “فق علي خټکی گوندي چوري ياداشتي 850 کسي کردوو ل نگر سلمان مردوونې”، يېک کي دیک شايې دحاکي ناو نگر سلمان ژماري مردوو کان ب 779 داوولې قټ م.

زیدانیي کي جلمردی دت: ل نگر سلمان رڼو بې هې ئاو و 18 کس مردن، فاز ح م م ولود جلمرد و غفور خټکی گوند کيان ل و مردووان بوونې، دت کي گشتي تا ئيم ل و بووین 770 کس مردن.

شايې دحاکم کي دیک دت 355 کس ل نگر سلمان مردوو، يېک کي دی دت 360 کس، بې ژمار يېک دياريکړاو نيې، بلام هژمار کړدنې مردووان ئامار کړدنې قورس نيې، دبوايا بکړابايا.

خشبختان هې بچيې کان ئاماري مردوو کاني خيان کردوو ل زیندانی نگر سلمان، ژماري يان 71 کس بوو، 61 يان ناويان زانراو.

نخشانې نگر سلمانیش لیستی ناوی 93 کسي ل ابوو ل مردووان، ئوانې نخشانې ياداشتيانې کردوو، ت م نيان ل چوار مانگ و ب 110 سا بوو، 40 کسيان تلېها ل رکت و تي 19-9-1988 مردوونې، ئوانی دیک ش مردووی 14 رڼی جیای دیکن ل 14-6-1988 ب 19-9-1988 .

ناشتني مردوو کان و مړاسيمي ئايي

مردن ل سټو تاي هټانی زیندانیي کان و ب نگر سلمان هڅو ل رڼو گاو هڅو بوو، بټام دواي هاتنی گڼرما ل کټ تاي مایس و بوو ب ديارد، ل گڼ هاتنی ژن و مندا کان ل دووبز و زیادی کردوو، ب هاتنی هې بچيې کان و بټو بوونې و تیغيد و گران ت او حوم ماټا و شو کوڅی یې کجاری چټ سږ.

مردنی ژنان لاسر مندا بوون چندين جار هابوو، بهاي نابوونی خزم تگوزاری پزیشکي وو، نموون دانای بابا علی منداك بوو، بیست رتر ژیا، دایکی بلسر ل دایک بوونی ئوو وو مرد. کوشتن ب لدانیش نموونای زر ل منداي برباو شوو تا پیری ب تممن. ل نگر سلمان مراسیمی پرسو و شیونکردن ب مردووان قددغ بوو، ک شیونیان کردوو چون ت گیانیان، کفن نابوو سرتا، رزگار نجم دین تممن 12 سالان مردوو ک شیدی حاجیی کیان ل ئانندوو ل جیاتی کفن، زر جاران مردوو کان ک مردوون ب تانی و پارچ قوماشی مردوو کیان ل یان ئانندوو ل بری کفنکردن.

ب مردوو شوشتن ئاویان ل زیندانیی کان ک کرد ت وو، ب قوتی ئاوت مات وو ... دواتر ک شت فرشتن پیدابوو، ل دواي جژنی قوربان وو، کفن پیدابوو، ئیتر کفنی کی کم ب زر بی مردوو کان دابین کراو، کفن فریش ل ناو زیندان ک پیدابوو و هاندك ل زیندانیی کانیش کفنیان ک یوو و ل بریان کردوو، ئاماد بوون ب مردن.

مردوو کان کفن دکران و دشردران، سوچك ل ناو سربازگ ک ب ک کردن وای ترمی مردوو کان داندرا بوو، هفتان ت نها شمووان مردوو کان یان ب عاربانبانی کی بچووی یك تاییی د بردرای د ر وو ب ناشتن، هر جاری چنند ترم کیان ناو ت بان ب ک وو، هاندکیش دمن ر ژان بردراون.

ل بر ئو وای ئ نفال کان ب هز بوون، زر جار ه ب بچی یی کان مردوو کان یان د نای ق بر، ئوان هم تاز هاتبوون، هم کوای گنجیان ل گدا بوو، و پارو و خراک و شتوم کیانیان ل گ خیان ه نابوو ناو زیندان ک، ک متر برستی و نخشی و گرما پی پیان بردبوو.

ز ویدی ک رق بوو ناتوانرا ب دست زر قول بکرت ب ل دانی گ، شاخی ر قن بوو، ب یی سگ کان دواتر ترم کیان د رد ه ناو د یان خوارد، دایک منداي خی د بینی ب دم سگ وو.

ب یی دواتر هفتای جار ك شف ها توو ل سماوو و گ گ کان یان ب قولایی نزیك م تریك و ك خ تکی درر ه ک ندوو، دواي ئ وای پ کراون ل ترم خی کردوو ب بان م یته کانا ب ئ وای سگ کان روفات کان د رنه ه ن، هرچ نند ل س ر داواي زیندانیان س گ ر ش ک کوژراو، ئ و جا ش فف کان خ تکی دیک یان ل داو ب گ ای نو، گستانی ئ نفال کراوان ل ر ژهاتی سربازگ ک وو بوو ب دووری چنند سات م تر ك ل سربازگ ک وو، گ گ کان هیچ شو ن وار کی د ستنیشان کراویان ن بوو تا ل ئ ستادا بناسر ن وو.

هرچ نند م لای زیندانی ه بوو ل نگر سلمان، بلام ر گای ت قین

خوځېندن و نوټېژي مردوو خوځېندن و پرسې نډراوې، مگړ به نهېنې،
تېنها چې ند كسك ل گڼ مردووكان چوونې به ناشتنيان، به خپرايې
گڼ او نه تېوې.

لېبوردنې گشتي

دوا نيوټېژي سېشېمې رېكټوټي 6-9-1988 به ياري لېبوردنې گشتي
به ژمارې 736 دېرچوو، بهېام به يارېكې نېچووې بواري چېبېجېكړدنېوې
به زيندانيانې نگرې سېلمان تاكو لې رېژنامې وې قاعي عېراقې
ژمارې 3220 لې رېژي 19-9-1988 به او نېكرايېوې، به يې لې ديدار لې
گڼ زيندانيېكان هېموو باس لېوې دېكېن لې رېكټوټي 20-9-1988
هېوايې لېبوردنې گشتيېكې دېگا تې ناو زيندان.

بېرتيل دان به بېربوون

لې دواي رېژي سېشېمې 20 سېپټېمېبرېوې، دواي ټوې به ياري
لېبوردنې گشتي ژمارې 736 چې تې بواري چېبېجېكړدنېوې، هېفتې
كاروانېك لې زيندانيېكان ئازادكراون، هېر كاروانې 400 به 500
كېس بوونې، به پېشخستنې ناو به دېرچوون ټوانې يارې يان زېيان
پې بووې بېرتيليان داوې، به تايېت هېبېجېيېكان وېزعيان باشتېر
بووې لې ئېفاليكان، زې و پارې بېخراوې به حېجاج به پېشخستنې
كېسېكان.

يېكېمجار زينداني ناو ټو هېلاني لې پېشېوې بوونې لې گڼ كوېر و
شېل و نېخېش و مندايې نېخېشېكانيان ئازاد كړدوې.
به كارواني يېكېم بېشېك زېر لې زيندانيېكان نېيان وېراوې ناوې
خېيان بنووسن به ئازادكړدن، ترساون لې مېرگ به تايېت فېلېيان
دېنې دېرياوې، به پېچېوانېوې هېندېكي ديكې دېيان خېش بووې لې
نگرې سېلمان بيان بېن ټگړ به زيندې بېچاېكړدنېش بووېت،
هېرچېندو پياواني بېعس وتوويانې دېردېچن و دېچنېوې لاي كوېو
پياوېكانتان، ئېوان خانويان بېتان ئامادې كړدوېو چاوېوېي
ټوېيانې.

قادر سديق هاوېاتي ناوچېي ئېفالي يېك، كې يېكېم كاروان بېر
كېوتووې، بېهېي ټوې لې هېلاني پېشېوې بووې، دېټ رېكټوټي كېي
لې 20-9-1988 بوو بېرديانين به ئازادكړدن.

ئېفالكراوان دووې بېردنيان لې سېربازگېي نگرې سېلمان، دوو سې
رېژ، بېشېك هېفتېيېك، هېندېكېش دېټېن دوو هېفتې لې ناو شاري
سېماوې ماونېتېوې، ئېو ماوېيې خواردنې باش و خېشوشنيان هېبووې،
پشكينيې پزشكيان به كراوې، لې بازايېش نوېنېرېكانيان شتيان

نەخەشییەو.

حوسەن رەشید و سەدام حوسەن لەکاتی دادگاییکردنیان بای ئۆوان کردوو، ئێمە حەجە هەر ناوی دووبارە دەبەتتوو، مەعقولە بەم هەموو پارە و ئێمە کات و دەستەتە نەزانرا کەیی و نەدەزرایەو؟ مەعقولە بەتەو بەری هەردوو سەربازگەیی تەبزاو و نگرە سەلمان نەدەزانەو؟، پرسیار کانیان لە جەیی خەیی تی، مەعقولە نەتان دەزینەو؟.

سەرچاوەکان

- 1- جینەساید لە عێراقدا .. پەلاماری ئێنفال بە سەر کورد - هیومان رایتس وەچ / میدی ئیست وەچ
- 2- هەتەبجەیی کانیشت ئێنفالکران - گوڵاڵی گەرمیان - چاپخانەی کار 2024
- 3- جینەسایدی باشووری کوردستان: پڕسەی ئێنفالی یەک بە نمونە 1988-2-21 - 1988-3-19
- 4- جەمە مەجید فەرەج سی دی دەسیی ئامادەکرای ئێنفال لە لایەن دادگای باڵای تاوانەکانەو.
- 5- محکمە الانفال اعداد ریکار مزوری بمساعدە محامی ایاد کاکەیی
- 6- بەرنامەی بەگەنامەیی خەم لەو بووم ، تەللەفزیی نی ئازادی، کەناڵی گەرمیان
- 7- پەوانی پانی و درەژی سەربازگەکان لە لایەن نووسەری بواری جینەساید دەر کەریم.